

ÇİN'İN MERKANTİLİST ENERJİ POLİTİKALARI VE LATİN AMERİKA'DAKİ YANSIMALARI

CHINA'S MERCANTILIST ENERGY POLICIES AND REFLECTIONS IN LATIN AMERICA

Dr. Öğr. Üyesi Orhan ŞİMŞEK

Artvin Çoruh Üniversitesi
Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü
simsekorhann@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1636-9684

Öz

Küresel ekonominin yükselen gücü Çin, artan nüfus ve sanayileşme eğilimleri çerçevesinde enerji ihtiyacını giderme gayesiyle devlet petrol şirketleriyle birçok bölgede doğrudan yatırım yapmaya başlamıştır. Bu bölgelerden biri de Latin Amerika'dır. Latin Amerika Ülkeleri ile Çin arasındaki ekonomik ilişkiler giderek artmaktadır. Bu bağlamda çalışmada önce, Çin'in enerji politikalarının merkantilist bir niteliği olduğuna ve Latin Amerika'da yaptığı yatırımların merkantilist stratejinin bir parçası olduğuna vurgu yapılacaktır. Daha sonra, bu yatırımların ve diğer ticari ilişkilerin Güney-Güney iş birliği ve ABD hegemonyasındaki ekonomi-politik modele bir alternatif oluşturma çabalarının göstergesi olarak nitelenmesi gerektiğine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Latin Amerika, Merkantilist Politikalar, Enerji.

Abstract

China, the rising power of the global economy, has started to make direct investments in many regions with state oil companies in order to eliminate energy needs within the framework of increasing population and industrialization trends. One of these regions is Latin America. Economic relations between Latin American countries and China are increasing. In this context, firstly, it will be emphasized that China's energy policies are a mercantilist and that the investments in Latin America are part of this mercantilist strategy. Then, it will be mentioned that these investments and other commercial relations should be characterized as an indicator of South-South cooperation and efforts to create an alternative to the political-economy model in US hegemony.

Keywords: China, Latin America, Mercantilist Policies, Energy

1. GİRİŐ

Uluslararası ekonomik düzen, küreselleŐme ile her ne kadar liberalleŐmiŐ görünse de, günümüze değin merkantilist eğilimler kendisini pek çok alanda hissettirmektedir. Bu alanların baŐında doğal kaynak ve enerji sektörü gelmektedir. Geleneksel merkantilist dönemin en önemli maddeleri olan altın ve gümüşün yerini petrol ve doğalgaz almıŐtır.

Doğal kaynak rezervleri coğrafi olarak eŐit dağılmadığı için, uluslararası politik iktisadi yapıda ülkelerin bu alandaki mücadelesi artırmıŐtır. Bir “sıfır toplamlı oyun” olarak nitelenebilecek bu rekabet, geleneksel olandan öte günümüz dünyasında dış yatırımlar Őeklinde kendini göstermektedir. Orta Asya’dan Afrika ve Latin Amerika’ya kadar kaynak zengini coğrafyalar büyük enerji tüketicisi ülkelerin gözdesi konumundadır.

Enerji bağlamında uyguladığı güvenlik politikaları ve dış yatırımlar özelinde en göze çarpan ülkelerin baŐında, dünyanın en büyük ikinci ekonomisi, en büyük ihracatçısı Çin gelmektedir. Son dönemde sermaye ihracatçısı rolüne de bürünen Çin’in iktisadi ağırlığının artması, küresel ekonominin çok kutuplu bir hal almasını beraberinde getirmektedir. Enerji de bu politikanın kilit duraklarından, unsurlarından biridir.

Çin’in uyguladığı enerji politikası genel olarak neo-merkantilist, özeldense kalkınmacı kaynak milliyetçiliği olarak adlandırılmaktadır (Bkz. Ziegler ve Menon, 2014; Wilson, 2015a). İktisadi milliyetçiliğin bir formu, geleneksel merkantilizmin yeni biçimi olarak adlandırılan neo-merkantilizm bugün popüler bir paradigmadır. Realist ekonomi-politiğin bir parçası olarak, devletin çıkarlarını ön planda tutan, piyasa mekanizmasını geri plana itmeden, bu çıkarları korumak ve ulusal amaçları gerçekleŐtirmek için kullanan bir düşünce ve politika olan neo-merkantilizm, uygulandığı ülkelerde stratejik sektörleri devletin mülkiyetinde/kontrolünde tutarak küresel ekonomide yükselişi ve üstünlüğü gerçekleŐtirmek istemektedir. Enerji de genel olarak geliŐmekte olan dünyanın stratejik sektörüdür ve bu sektör yoğun devlet müdahalesiyle hareket eder (Ziegler ve Menon, 2014). Bu açıdan Çin, aŐađıda bahsedilecek unsurlar üzerinden neo-merkantilist bir enerji politikasına sahiptir. Diğer yandan daha özel bir ifade olarak kaynak milliyetçiliği (Wilson, 2015a) olarak adlandırılan politika Çin’in enerji politikasını tanımlayabilecek bir ifadededir.

Kaynak milliyetçiliği Wilson (2015a: 400)’a göre, “devletlerin kaynak sanayinden elde edilen dönüşü yani rantı geliŐtirmek için uyguladığı iktisadi milliyetçi bir stratejidir.” Ona göre kaynak milliyetçiliği üçe ayrılmaktadır: Rantiyer kaynak milliyetçiliği, kalkınmacı kaynak milliyetçiliği, piyasa odaklı kaynak milliyetçiliği (Bkz Tablo 1).

Tablo 1: Kaynak Milliyetçiliğinin Türleri

Rantiyer Kaynak Milliyetçiliği	Kalkınmacı Kaynak Milliyetçiliği	Piyasa Odaklı Kaynak Milliyetçiliği
Bu tip kaynak milliyetçiliği, devletin iktisadi rantı elinde tutmak için kaynak sektörüne uyguladığı politikadır. Rantın dağıtımı devlet kontrolündedir. Kaynak sektörlerinde doğrudan devlet mülkiyeti vardır.	Kaynak sektörlerini iktisadi kalkınma sürecine dahil etmek için uygulanan politika. Kaynak sektörlerinde devlet Şirketleri baskındır. Enerji ulusal kalkınma hedefleri için stratejik sektördür. Öncelik iktisadi dönüşümdür.	Devleti kaynak milliyetçiliğinden farklıdır. Bu politika, devlet mülkiyetini, devletleŐtirme/kamulaŐtırmayı veya devlet Şirketlerinin ağırlığını kapsamaz. Kaynak sektörü doğrudan yabancı yatırımlara açıktır. Devlet sektöre sadece vergileme politikası ile dahil olur.
Gine, Kazakistan, Rusya, Körfez Ülkeleri	Brezilya, Őili, Çin, Hindistan, Endonezya	Avustralya, Kanada, ABD

Kaynak: Wilson (2015a)’dan hareketle Şimşek (2018) tarafından tablolaŐtırılmıŐtır.

2. ÇİN'İN KÜRESEL ENERJİ POLİTİKASI

1978 yılında başlayan reform süreciyle dışa açılma ve küresel ekonomiye entegrasyon konularını gündeme alan ve bunun neticesinde dünyanın en önemli iki ekonomisinden biri haline gelen Çin'in büyüme ve kalkınma politikalarının genel olarak devlet-merkezli veya devlet güdümünde olduğu sıkı sıkı akademik çalışmalarda ifade edilmektedir. Devletin mülkiyetindeki şirketlerin piyasa payı ve yatırımları, bunun önemli göstergelerinden biridir. Aynı zamanda “made in China” sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ihracat gelirlerinin kullanılarak yatırımlara dönüştürüldüğü Çin Yatırım şirketi (China Investment Corporation) isimli ulusal varlık fonu da Çin'in ekonomi üzerindeki görünür ellerinden biridir.

Devletin etkilerinin en çok görüldüğü alanların başında enerji sektörü gelmektedir. Hem artan nüfusun enerji tüketimindeki ihtiyaç hem sanayileşmenin hızlanmasının gerektirdiği ihtiyaç, Çin'i enerji konusunda önemli hamleler yapmaya sevk etti. Doğrudan yabancı yatırımlar, şirket satın alma ve birleşmeleri Çin'in küreselleşme stratejisine uyumlu olarak Çin'in enerji devleri CNPC, Sinopec ve CNOOC tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bu üç şirket, Çin'in ekonomik güvenliği ve politik hedefleri doğrultusunda kullanılan birer ulusal řampiyon¹ olarak nitelenmektedir. Çeşitli ülkelerde/bölgelerde dış yatırımlara yönelmeleri onları sadece ekonomik araç değil aynı zamanda dış politika/diplomasi aracı konumuna getirmektedir (Ziegler ve Menon, 2014).

Genel olarak neo-merkantilist sacayaklarına sahip kalkınmacı bir enerji politikasına sahip olduğu yukarıda da ifade edilen Çin, uluslararası politik ekonominin geleneksel yaklaşımı olan merkantilizmin modern versiyonunun önemli bir temsilcisidir. Sadece enerji değil, diğer sektörler bağlamında da merkantilist politikalar uyguladığı görülen Çin'in, merkantilist stratejilere dayalı devlet güdümlü kapitalizmin de en önemli uygulayıcısı olduğu bilinmektedir.

Wilson (2017: 52)'ın “devlet güdümünde, ulusalçı ve rekabetçi” olarak nitelediği Çin enerji politikasının net bir biçimde enerji diplomasisi olarak nitelenebileceği düşünölmektedir. Politikanın kilit ve sürükleyici unsuru olan doğrudan yatırımların giderek artması, Çin'in enerji ihtiyacı bağlamında kaynak zengini ülkelerle ekonomik ve politik diyalogunu da arttırması anlamına gelmektedir.

Başta enerjide ithalat bağımlılığını azaltmak ve enerji verimliliğini geliştirecek teknolojileri üretmek, yeni enerji kaynaklarına ulaşmak gibi çeşitli amaçlarla ifade edilen enerji politikasıyla Çin doğrudan yatırımlarını artırma konusunda bir diplomasi yürötmektedir (Wilson, 2017: 53). Bu diplomasinin aracı da ulusal petrol şirketleridir.

Küreselleşme stratejisi bağlamında devlet şirketleri finansal destek de alarak diğer ülkelerde maden ve enerji projeleri gerçekleştirerek Çin'in ulusal enerji ve doğal kaynak güvenliğini geliştirme gayesine girdi. Sadece ekonomik ihtiyaçlar bağlamında değil diplomatik olarak da hareket eden Çin şirketleri enerji bağlamındaki dış yatırımlarında oldukça başarılı oldu. Hem Afrika hem de Latin Amerika bu arayışın önemli durakları konumundadır (Wilson, 2015b: 232).

3. ÇİN ENERJİ MERKANTİLİZMİNİN YANSIMALARI: LATİN AMERİKA

Çin 2018 itibariyle 40. Yılını doldurduğu reform süreciyle birlikte dünya ekonomisinde hızla yükselen ve küreselleşme sürecine uyum sağlayan; dünyanın en büyük ikinci ekonomisi, en büyük ihracatçısı gibi unvanları elinde tutan bir ülke haline geldi. Yükselen Çin ekonomi-politiği, çok kutuplu bir dünya düzeninin de habercisi konumunda yer almaktadır. Son dönemlerin popüler bütünleşme projesi olan Kuşak ve Yol ile beraber Çin, tüm dünya ülkeleri ile iktisadi ilişkileri geliştirme gayesinde dir.

¹ UNCTAD (2016: 70)'a göre ulusal şampiyonlar, ulusal çıkarlar bağlamında, stratejik sektörlerde faaliyet gösteren, devlet tarafından kurulan veya desteklenen şirketlerdir. Ulusal şampiyonlar korumacılık, sübvansiyonlar ve seçici sanayi politikalarının muhtelif formları ile devlet tarafından desteklenmektedir. Temel amaç uluslararası politik ekonomide stratejik sektörler aracılığıyla devletin ağırlılığını arttırmak ve ulusal çıkarları korumaktır.

Kuşak ve Yol güzergahındaki ülkeler dışında Latin Amerika da Çin için önemli bir ticaret ve yatırım bölgesidir. Çin'in enerji güvenliğine olan ihtiyacı, küreselleşme stratejisi ve büyük finansal rezervleri, Latin Amerika'nın büyük doğal kaynak zenginliği ve sermaye ihtiyacı ile birleşince bir anlamda Çin-Latin Amerika ilişkileri hız kazandı. Aslında 1990'lardan beri Çin, Latin Amerika ile diplomatik ilişkilerini geliştirmek gayesindedir. Brezilya başta olmak üzere çeşitli ülkelerle stratejik ortaklıklar, serbest ticaret anlaşmaları çerçevesinde ekonomik bağlamda diploması yürüten Çin, aynı zamanda Güney-Güney ilişkilerinin de ön plana çıkmasını beraberinde getirdi (Hogenboom, 2014: 627-628).

Daha önce birçok çalışmada Çin'in artık küreselleşmede merkezi bir rol üstlendiği ve sermaye ihracatçısı bir ülke haline geldiği vurgulanmıştır. Özellikle artan nüfusun ihtiyaçları ve hızlı sanayileşme Çin'i özellikle gıda ve enerji alanlarında dış yatırımlara yönlendirmiştir. Bu süreci tetikleyen unsurlar, Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üyeliği ve Çin devletinin uyguladığı "go global/küresele git" stratejileridir. İhracata dayalı bir kalkınma modeline sahip olan Çin 21. Yüzyıl itibariyle artık sadece mal değil sermaye de ihraç eder hale gelmiştir.

Sermaye ihracı bağlamında Çin'in en çok yatırım yaptığı bölgelerin başında Latin Amerika gelmektedir. ABD'nin Meksika sınırından başlayarak Güney Amerika'nın en güney ucuna kadar olan alanı kapsayan Latin Amerika, özellikle devletçi ekonomi stratejileri bağlamında göze çarpmaktadır (Gerber, 2017). 1930'larda itibaren ithal ikameci sanayileşme stratejilerinin merkezi olan bölge 1980'ler itibariyle Washington Uzlaşısı çerçevesinde neoliberal reçetelerle karşı karşıya kalsa da özellikle 2000'ler itibariyle başta bölgenin en büyük ülkesi Brezilya olmak üzere yeni kalkınmacılık² olarak adlandırılan bir ekonomik modele yönelmişlerdir. Özellikle doğal kaynak bağlamında zengin olan Latin Amerika, bu yönüyle Çin sermayesini cezbetmektedir.

3.1. Çin-Latin Amerika Ekonomik İlişkilerine Genel Bakış: Enerji ve Diğer Sektörlerde Ticaret ve Dış Yatırım

Son on yıllarda ABD merkezli batı bloğuna karşı Küresel Güney'in öncüsü rolünü üstlenen Çin'in Güney-Güney iktisadi iş birliği çerçevesinde en stratejik ortakları Latin Amerika ülkeleridir. Karayipler dahil toplamda 40 ülkeyi içinde barındıran Latin Amerika yaklaşık 640 milyon insana da ev sahipliği yapmaktadır. Başta dünyanın büyük ekonomileri arasında sayılan Brezilya olmak üzere, Meksika, Arjantin, Venezuela, şili, Uruguay, Küba gibi ülkeleri içinde barındıran Latin Amerika, Çin'in önemli bir ticaret ortağıdır (Fornes ve Mendez, 2018: 82).

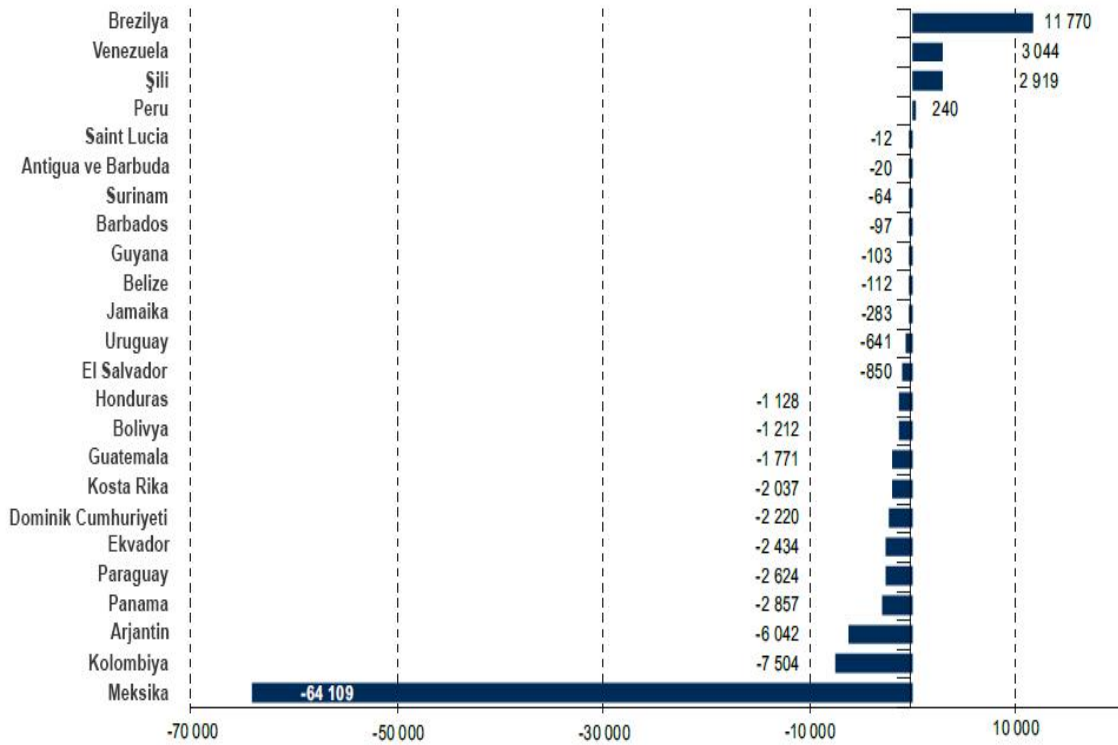
2000-2015 yılları arasında Latin Amerika ve Çin arasındaki ilişkiler giderek hız kazandı. Bu ilişkiler sadece ticari değil aynı zamanda yatırım, finans ve sanayi alanlarını da kapsamaktadır. Bu çerçevede Çin ve Latin Amerika arasında söz konusu alanlarda iş birliği odaklı bir politika ve stratejinin geliştirildiği görölmektedir. Çin, Latin Amerika için sadece ham madde ithal eden bir ülke değil aynı zamanda yüksek teknolojlili ürün üretimi ve sermaye konuları bağlamında aslında bir kalkınma ortağıdır. Bu, aynı zamanda Çin için de bir fırsat teşkil etmektedir. Çünkü Çin ulusal sanayisinin dışa açılması için yollar ve pazarlar aramaktadır. Özellikle devlet şirketleri aracılığıyla yapılan yatırımlar Latin Amerika'nın sınıai kapasitesini genişletici bir unsur olarak ele alınmaktadır (Niu, 2015).

2000'ler itibariyle Çin-Latin Amerika ilişkileri küresel ekonominin de şeklini değiştiren bir dinamik olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki, Çin ve Latin Amerika arasındaki ticaret 2011 yılına kadar yüzde 40 ile 50 aralığında büyümüştür. Artan ticaret, aynı zamanda Güney-Güney işbirliğinin de bir simgesi haline almıştır (Fornes ve Mendez, 2018: 3-4).

Wise ve Ching (2017)'e göre, Çin ve Latin Amerika arasındaki toplam ticaret 2000-2016 yılları arasında yirmi kat artmış olup Çin'in Latin Amerika ihracatındaki payı yüzde 9, ithalatındaki payı ise yüzde 16 olmuştur.

² Yeni Kalkınmacılık Modeli için bkz. Ban (2013), Kröger (2012), Döring vd. (2017)

şekil 1: Latin Amerika Ülkeleri ile Çin Arasındaki Ticaret Dengesi (2016, Milyon Dolar)

Kaynak: Bárcena vd. (2018: 41).

şekil 1'den de görülebileceği üzere Çin özellikle Meksika ile muazzam büyüklükte bir ticarete sahiptir. Fornes ve Mendez (2018: 61)'e göre, genel olarak Çin'in Latin Amerika ticaret stratejisi, hızlı büyümesini sürdürmek için gerekli enerji, gıda ve çeşitli ham madde ürünlerini ithal etmek ve kendi ürünlerini ihraç edecek büyük bir piyasa oluşturmaktır. Tablo 2'de Çin'in ve Latin Amerika'nın karşılıklı mal ihracatları daha net biçimde görülmektedir.

Tablo 2: 2012-2016 yılları arasında Latin Amerika ve Çin'in karşılıklı ihraç ettikleri mallar (%)

Latin Amerika'nın Çin'e en çok ihraç ettiği ürünler, 2012-2016		
Sektör	Toplam payı	Kompozisyon
Soya fasulyesi ve diğer yağlı tohumlar	%19.9	%81 Brezilya'dan, %16 Arjantin'den
Demir cevherleri ve konsantreler	%14.1	%85 Brezilya'dan, %5 Peru
Ham petrol	%12.5	%35 Brezilya'dan, %31 Venezuela'dan, %25 Kolombiya'dan
Bakır cevherleri, konsantreler	%11.4	%50 şili, %37 Peru'dan, %10 Meksika'dan
Bakır	%10.7	%86 şili, %9 Peru
Toplam Payı	%68.5	
Çin'in Latin Amerika'ya en çok ihraç ettiği ürünler, 2012-2016		
Sektör	Toplam payı	Kompozisyon
Telekom ekipmanları	%9.7	%38 Meksika'ya, %19 Brezilya'ya, %8 Arjantin'e
Veri işleme makineleri	%3.8	%43 Meksika'ya, %13 Brezilya'ya, %10 Kolombiya'ya
Optik aletler	%3.3	%69 Meksika'ya, %26 Brezilya'ya, %4 Arjantin'e
Gemiler ve botlar	%3.3	%40 Panama'ya, %15 Brezilya'ya, %14 Bahamalar'a
Diğer elektrikli makineler	%2.3	%36 Brezilya'ya, %25 Meksika'ya, %8 Arjantin'e
Toplam Payı	%22.5	

Kaynak: Ray (2018)

Tablo 2, Çin ve Latin Amerika arasındaki karşılıklı en çok ihrac-ithal edilen ürünleri 2012-2016 dönemi için sektörel olarak göstermektedir. Tablodan hareketle, ürünsel bazda Latin Amerika ülkelerinin Çin'e yaptığı ihracatın en büyük payı tarımsal gıda ürünleridir (soya fasulyesi vb.). Bu ürünlerin çoğunu da Brezilya'dan ithal etmektedir (%81). Ancak genel olarak sektörel açıdan Latin Amerika ülkelerinin Çin'e enerji ve maden ürünleri ihracatının daha çok olduğu görülmektedir. Çin, demiri, Brezilya ve Peru, ham petrolü Brezilya, Venezuela ve Kolombiya, bakırı ise şili, Peru ve Meksika ülkelerinden ithal ediyor. Latin Amerika ise Çin'den daha çok katma değeri yüksek ürün ithal ediyor. Çin'den en çok ithalat yapan Latin Amerika ülkeleri ise Meksika, Brezilya, Panama, Arjantin ve Bahamalardır.

Tablo 3: Çin ve Latin Amerika Ülkeleri arasında ticareti yapılan ürünler

Ülke	Çin'in ithal ettiği mallar	Çin'in ihrac ettiği mallar
Antigua ve Barbuda	Metaller, plastik, ulaşım	Makine ve elektronik
Arjantin	Sebze ürünleri (Soya fasulyesi) ve akaryakıt	Makine ve elektronik
Bahamalar	Kimyasallar, metaller	Kimyasallar, makine ve elektronik
Barbados	Muhtelif ara mallar	Tekstil ve giyim, makine ve elektronik
Bolivya	Maden, akaryakıt, metal	Ulaşım, makine ve elektronik, metal
Brezilya	Sebze ürünleri, akaryakıt, maden	Kimyasal, makine ve elektronik, tekstil ve giyim
şili	Metal, maden	Tekstil ve giyim, makine ve elektronik, metal
Kolombiya	Akaryakıt, metal	Karışık mallar, makine ve elektronik
Kosta Rika	Makine ve elektronik, deri, çeşitli mallar	Makine ve elektronik, metal
Küba	Metal, çeşitli mallar	Makine ve elektronik
Dominik	Metal, tekstil ve giyim	Tekstil ve giyim, makine ve elektronik, metal
Ekvador	Mineraller, akaryakıt, sebze	Makine ve elektronik, metal
Grenada	-	Plastik vb ürünler, tekstil ve giyim, makine ve elektronik
Guyana	Mineraller, odun	Plastik vb ürünler, tekstil ve giyim, makine ve elektronik
Jamaika	Kimyasal, metal, ulaşım	Plastik vb ürünler, tekstil ve giyim, makine ve elektronik
Meksika	Mineraller, ulaşım, makine ve elektronik	Makine ve elektronik, karışık mallar
Peru	Gıda ürünleri, metal, mineraller	Tekstil ve giyim, makine ve elektronik, metal
Surinam	Karışık mallar, odun	Plastik vb ürünler, tekstil ve giyim, makine ve elektronik
Trinidad&Tobago	Kimyasal akaryakıt, metal, mineraller	Makine ve elektronik, metal
Uruguay	Hayvansal ürünler, tekstil ve giyim, sebze	Tekstil ve giyim, makine ve elektronik
Venezuela	Mineraller	Makine ve elektronik, metal

Kaynak: Fornes ve Mendez (2018: 137).

Tablo 2'yi doğrular ve tamamlar nitelikte olarak Tablo 3, Çin ve Latin Amerika ülkeleri arasındaki ithalat-ihracat ilişkilerini daha geniş biçimde sergilemektedir. Çin'in Latin Amerika ülkelerinden maden, enerji ve gıda ağırlıklı hammadde ithal edip onlara ileri teknoloji ürünlerle tekstil ve giyim ürünleri ihrac etmektedir.

Görüldüğu üzere Çin, Latin Amerika'dan hammadde ihtiyacının bir kısmını ithalat yoluyla karşılamaktadır. Bununla birlikte özellikle enerji alanında yaptığı ulusaşırı yatırımlarda da Latin Amerika'nın payı artmaktadır.

Çin ve Latin Amerika sadece ticari anlamda partner değil aynı zamanda yatırım bağlamında da bir ilişkiye sahiptir. “Go Global” stratejisiyle dış yatırıma yönelen Çin’in en önemli yatırım noktalarından biri de Latin Amerika bölgesidir.

Bu bağlamda, sadece hammadde ve tarım ürünü ithalatçısı değil aynı zamanda yüksek teknolojik yatırımlarıyla bölgenin kalkınma sürecinde önemli bir rol oynayan Çin, hem ulusal sanayisinin yurtdışına açılması hem de Latin Amerika lkelerinin sanayi kapasitesini artırıma bağlamında amaçlarla hareket etmektedir (Niu, 2015).

Tablo 4: Çin’in Latin Amerika’daki doğrudan yatırımları (2003-2016)

lke	Yatırım Miktarı (Milyar Dolar)	Anlaşma Sayısı
Brezilya	61	180
Peru	18	16
Meksika	6	65
Arjantin	5	27
Bolivya	4	9
şili	3	36
Venezuela	2	27
Antigua	2	1
Jamaika	2	6
Guyana	1	6
Küba	1	3
Kolombiya	1	21
Ekvador	0.8	8
Kosta Rika	0.7	2
Panama	0.6	12

Kaynak: Avendano vd. (2017)

Tablo 4, 2003-2016 yılları arasında Çin’in Latin Amerika ülkelerine gerçekleştirdiği yatırımları göstermektedir. Buna göre bu yıllar aralığında Çin’in Latin Amerika’da en çok yatırım yaptığı lke Brezilya’dır. Hem yatırım miktarı (61 milyar dolar) hem anlaşma sayısı (180) bağlamında diğer ülkelerden oldukça nde olan Brezilya, sahip olduğu doğal zenginlikler ve tarımsal çeşitlilik bağlamında Çin’in stratejik bir ticaret ve yatırım ortağıdır.

Genel olarak Çin’in Latin Amerika’daki en büyük yatırımlar enerji ve maden sektörlerinde gerçekleşmektedir. Çin’in dev enerji şirketleri CNPC, CNOOC ve SINOPEC, küreselleşme politikasının önemli aparatları olarak Latin Amerika’daki en büyük yatırımcılar arasındadır. Son yıllarda hem yatırım miktarı hem de anlaşma sayısı bağlamında Çin petrol şirketleri Latin Amerika’daki faaliyetlerini artırdı (Jenkins, 2012; Hogenboom, 2014; Gallagher, 2016: 53). Bunun en büyük nedeni, yukarıda da belirtildiği üzere Çin’in artan enerji ihtiyacıdır.

Tablo 5: Çin’in sınır ötesi enerji satın alma & birleşmelerinin küresel dağılımı (2000-2014)

Bölge	Anlaşma Değeri (Milyon Dolar)	%	Anlaşma Sayısı	%
Asya-Gelişen lkeler	19,277.2	9.08	77	18.03
Asya-Sanayileşmiş lkeler	36,447.47	17.17	88	20.61
Orta ve Doğu Avrupa	6,102.49	2.88	21	4.92
Avrupa-Sanayileşmiş lkeler	49,709.04	23.42	50	11.71
Latin Amerika	31,027.57	14.62	41	9.60
MENA	3,327.3	1.57	17	3.98
Kuzey Amerika	53,289.22	25.11	105	24.59
Sahra Altı Afrika	13,047.32	6.15	28	6.56
Toplam	212,227.61		427	

Kaynak: Kong ve Gallagher (2017)

Çin'in Latin Amerika'da yaptığı enerji yatırımlarının, ülkenin dünya genelinde yaptığı enerji yatırımları arasındaki payı Tablo 5'te gösterilmiştir. Buna göre, Çin'in 2000-2014 yılları arasında miktar bağlamında en çok enerji yatırımı yaptığı bölge Latin Amerika'dır. Tablo 6'da ise Çin şirketlerinin Latin Amerika 'da yaptığı en büyük satın alımların tamamının enerji ile alakalı olduğu görülmektedir. Petrol, madencilik ve elektrik sektörlerinde yapılan yatırımların çoğunluğu devlet şirketleri tarafından yapılmıştır (Sinopec, CNPC, CNOOC, Minmetals, State Grid gibi). Yapılan bu satın almalar özellikle Çin'in enerji ihtiyacına yönelik olup, aynı zamanda jeopolitik bir öneme de sahiptir. Güney-Güney işbirliğinin artma isteğinin yanında Çin'in ABD merkezli dünya sistemine alternatif üretme çabasının sonucu olarak, Çin, gelişmekte olan dünya ile ilişkilerini sıkı tutmaktadır.

Bununla birlikte dikkat çeken bir unsur olarak, Çin'in Latin Amerika'da elektrik alanında dış yatırımlarını artırdığı görülmektedir. Ray (2018)'e göre, Çin State Grid, son olarak Brezilya'nın en büyük özel enerji dağıtım şirketi CPFL Energia SA'yı aşama aşama %95 hissesini toplamda 12 milyar dolara satın aldı. Bu bağlamda 2013-2017 yılları arasında Çin'in Latin Amerika'da yapmış olduğu toplam satın alma & birleşmeler içinde elektriğin payı %52'yi buldu. Bunu maden ve petrol yatırımları %28 ile izlemektedir. Tarımsal gıda sektöründe yapılan yatırımlar ise toplam yatırımların %4'ünü oluşturmaktadır (Ray, 2018).

Tablo 6: Çin Şirketlerinin Latin Amerika'daki Büyük 10 Satın Alımı (Milyon Dolar)

Yıl	Hedef Adı	Ülke	Satın Alan	Sektör	Değer
2017	CPFL Energia SA (Toplam %95)	Brezilya	State Grid	Elektrik	12,200
2010	Repsol Brasil (%40)	Brezilya	Sinopec	Petrol	7,100
2014	Las Bambas Mine	Peru	Minmetals	Madencilik	7,005
2012	Petrogal Brasil	Brezilya	Sinopec	Petrol	4,800
2015	Jupla&Ilha Solteira Hydro Plants Concession	Brezilya	Three Gorges	Elektrik	3,680
2010	Bridas (%50)	Arjantin	CNOOC	Petrol	3,100
2011	Pelegrino Field (%40)	Brezilya	Sinochem	Petrol	3,070
2014	Petrobras Peru	Peru	CNPC	Petrol	2,600
2011	Occidental	Arjantin	Sinopec	Petrol	2,450
2011	Cia Brasileira de Metalurgia e Mineracao (%15)	Brezilya	China Noibium	Madencilik	1,950
2010	Ribeirao Preto	Brezilya	State Grid	Elektrik	1,701

Kaynak: Perez Ludeña (2017)

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada Çin'in doğal kaynaklar-dolayısıyla enerji alanında merkantilist bir politika izlediği ve bu stratejinin uğrak noktalarından birinin de Latin Amerika olduğu ifade edilmiştir.

Çalışma bağlamında aşağıdaki gibi bazı çıkarımlar yapılmıştır. Buna göre,

- Çin için enerji bir ulusal güvenlik meselesidir. Bu bağlamda merkantilist politikalarla hem yatırım hem de ticaret bağlamında devlet şirketleri aracılığıyla enerji kaynaklarına ulaşmaktadır.
- Çin sadece ülkede yaşayan insanların ve gelişen sanayinin enerji ihtiyacını cari olarak gidermek değil aynı zamanda kaynaklara erişim güvenliği sağlayarak bunu garanti altına almak istemektedir. Bu isteğini de devlet mülkiyetindeki enerji şirketlerinin dış yatırım yapmasını teşvik ederek gerçekleştirmeye çalışıyor.
- Çin, bir ulusal güvenlik ve kalkınma stratejisi olarak gördüğu enerji sektörünü devlet mülkiyetinde tutmakta ve ülke adına yatırımlar devlet mülkiyetli şirketler (CNOOC, Sinopec, CNPC gibi) gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda Çin, kalkınmacı bir enerji milliyetçiliği/merkantilizmi politikasına sahiptir.

- Çin, söz konusu enerji stratejileri çerçevesinde dünyanın neredeyse her bölgesinde yatırım yapmakta olup bunlardan biri de Latin Amerika'dır.
- Latin Amerika hem ticaret hem yatırım bağlamında Çin'in iktisadi ilişkilerde bulunduğu bir bölgedir. Dış yatırımlar bağlamında Çin, Latin Amerika'da ağırlıklı olarak enerji sektöründe faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte Çin özellikle tarımsal gıda ürünü ithalatçısı olarak öne çıkmaktadır.
- Çin enerji yatırımlarının Latin Amerika'daki en büyük merkezi Brezilya'dır. Kaynak zengini ve tarımsal gıda üretici olarak uyguladığı merkantilist-kalkınmacı stratejilerle son on yılda ön plana çıkmış olan ülke, Çin için önemli bir ortak. Bu ortaklık sadece bu ilişkiler üzerinden değil aynı zamanda BRICS oluşumu ve ABD merkezli ekonomik modele alternatif arayışları altında diplomasi yöntemi olarak da değerlendirilmelidir.

Çin'in küresel kalkınma stratejisi daha çok Avrasya'nın küresel ağırlık merkezi haline gelmesine dayalı olsa da Latin Amerika da ABD hegemonyasına karşı ilişkilerin geliştirilmesi gereken önemli bir bölge olarak Çin gündeminde yer almaktadır. Özellikle hammadde tedariki konusunda önemli bir merkez olan Latin Amerika'nın bu konumu bazı yazarlar (Fornes ve Mendez, 2018) tarafından, onun Kuşak ve Yol Projesine dahil edilmesi gerekliliği tartışılmaktadır. Özellikle gelişen piyasaların küresel ekonomide yükselişi, Güney-Güney iş birliğinin artan önemi Çin'in büyük stratejisi için zemin hazırlamıştır.

KAYNAKÇA

- AVENDANO, R.; MELGUIZO, A.; MINER, S. (2017). Chinese FDI in Latin America: New Trends with Global Implications, Atlantic Council&OECD Development Centre. http://publications.atlanticcouncil.org/china-fdi-latin-america/AC_CHINA_FDI.pdf
- BAN, C. (2013). "Brazil's liberal neo-developmentalism: new paradigm or edited orthodoxy?", Review of International Political Economy, 20(2): 298–331.
- BÁRCENA, A., CIMOLI, M. & PÉREZ, R. (2018). Exploring new forms of cooperation between China and Latin America and the Caribbean, United Nations&ECLAC. https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/43214/1/S1701249_en.pdf
- DORING, H.; PEREIRA DOS SANTOS, R. S. & POCHER, E. (2017). "New developmentalism in Brazil? The need for sectoral analysis", Review of International Political Economy, 24(2): 332-362, DOI: 10.1080/09692290.2016.1273841
- FORNES, G. & MENDEZ, G. (2018). The China-Latin America Axis: Emerging Markets and their Role in an Increasingly Globalised World, Second Edition, Palgrave Macmillan.
- GALLAGHER, K. P. (2016). The China Triangle: Latin America's China Boom and the Fate of the Washington Consensus, Oxford University Press.
- GERBER, J. (2017). Uluslararası İktisat, (Çev. Ed.) TUNCER TERRAGROSA, N., Nobel Yayıncılık, Ankara.
- HOGENBOOM, B. (2014). "Latin America and China's Transnationalizing Oil Industry: A Political Economy Assessment of New Relations", Perspectives on Global Development and Technology, 13(5-6): 626-647. doi: <https://doi.org/10.1163/15691497-12341321>
- JENKINS, R. (2012). "Latin America and China—a new dependency?", Third World Quarterly, 33 (7): 1337-1358, DOI: 10.1080/01436597.2012.691834
- KONG, B. & GALLAGHER, K. P. (2017). "Globalizing Chinese Energy Finance: The Role of Policy Banks", Journal of Contemporary China, 26 (108): 834-851, DOI: 10.1080/10670564.2017.1337307
- KROGER, M. (2012). "Neo-mercantilist capitalism and post-2008 cleavages in economic decision making power in Brazil", Third World Quarterly, 33(5): 887–901.

- NIU, H. (2015). A New Era of China-Latin America Relations, <http://www.cries.org/wp-content/uploads/2016/02/03-Niu.pdf> (Erişim Tarihi: 01. 12.2018)
- PEREZ LUDEÑA, M. (2017). Chinese Investments in Latin America: Opportunities for Growth and Diversification. Santiago: ECLAC. https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/41134/1/S1700083_en.pdf
- RAY, R. (2018). China-Latin America Economic Bulletin 2018 Edition, Global Development Policy Center. <https://www.bu.edu/gdp/files/2018/04/C-LAC-Bulletin-2018.pdf>
- ŞİMŞEK, O. (2018). “Economic Nationalism: International Political Economy And Strategic Resource Policies”, J. R. P. Manso J. R.P &Eren, A. A.(eds.), Economic Issues in Retrospect and Prospect I, IJOPEC Publication, London, 29-39.
- UNCTAD (2016). Virtual Institute Teaching Material on Structural Transformation And Industrial Policy, New York and Geneva.
- WILSON, J. D. (2015a). “Understanding resource nationalism: economic Dynamics and political institutions”, Contemporary Politics, 21(4): 399-416.
- WILSON, J. D. (2015b). “Resource powers? Minerals, energy and the rise of the BRICS”, Third World Quarterly, 36 (2): 223-239, DOI: 10.1080/01436597.2015.1013318
- WILSON, J. D. (2017). International Resource Politics in the Asia-Pacific, Edward Elgar Publishing.
- WISE, C.& CHING, V. C. (2017). “Conceptualizing China–Latin America relations in the twenty-first century: the boom, the bust, and the aftermath”, The Pacific Review, DOI: 10.1080/09512748.2017.1408675
- ZIEGLER C. E. & MENON, R. (2014). “Neomercantilism and Great-Power Energy Competition in Central Asia and the Caspian”, Strategic Studies Quarterly, 8 (2): 17-41.